

UDK: 341.79(71)
341.79(497.5)"1992/1995"
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 8. 4. 2013.
Prihvaćeno: 2. 7. 2013.

Kanadska samoimaginacija, mit o mirovnim snagama i sudjelovanje u misiji UNPROFOR 1992. – 1995. godine

VLADIMIR FILIPOVIĆ
Zagreb, Republika Hrvatska

Kanada je u samoimaginaciji miroljubiva država koja u vanjskoj politici odbacuje real-političke projekcije i vodi se isključivo humanitarnim načelima. Takva nacionalna samoimaginacija Kanade jednim dijelom počiva i na mitu o mirovnim snagama po kojemu su Kanadani iskreni i dobronamjerni mirotvorci u svijetu u kojemu su te osobine rijetke. Značajno i aktivno sudjelovanje kanadskih vojnika u mirovnoj misiji Ujedinjenih naroda u Hrvatskoj 1992. – 1995. u velikoj je mjeri bilo obilježeno takvom samoimaginacijom, uključujući i kontroverze koje su se pojavile u desetljeću nakon završetka misije. Na temelju kritičkoga pristupa kanadskoj nacionalnoj samoimaginaciji i mitu o mirovnim snagama u ovome se radu promatra kanadsko sudjelovanje u misiji UNPROFOR.

Ključne riječi: Kanada, UNPROFOR, operacija Sklad, Medački džep, nacionalna imaginacija.

Yes, lives have been lost. Yes, it is expensive. However, thank God that countries like Canada are participating in peacekeeping because we may have warded off another world war...

Jesse Flis, državni tajnik za vanjske poslove, 1995.¹

Uvod

Nacija je zamišljena zajednica. Pripadnici “čak i najmanje nacije nikad neće upoznati većinu drugih pripadnika svoje nacije, pa čak ni čuti o njima, no ipak u mislima svakog od njih živi slika njihovog zajedništva”², pisao je u jednoj od najpoznatijih teorija nacija Benedict Anderson. Zajedništvo nacije

¹ Parliament of Canada / House of Commons / 35th Parliament / 1st Session / Debate/Hansard (dalje: Hansard), 29. III. 1995.

² Benedict ANDERSON, *Nacija: zamišljena zajednica*, Zagreb, 1990., 17.

temelji se na istom jeziku, religiji, prošlosti, podrijetlu, običajima, simbolima, solidarnosti, ponosu te – nacionalnim mitovima. Mitovi nisu nužno laži. Nacionalni mit idealizira, odabire jedan događaj ili instituciju za koji se čini da utjelovljuje važne kulturne vrijednosti i uzdiže ga na razinu legende koja se više ne propituje, štoviše, njezina sama povijesna točnost više nije ni važna, ona legitimira određene političke i socioekonomske odnose te je dio kolektivne svijesti.³ Sve nacije imaju barem poneki mit koji se bazira na selektivnome tumačenju povijesnih događaja. Mitovi, i nacionalni i politički, i dalje se proizvode ili nadograđuju.⁴

Sjevernoamerička država Kanada, zbog nedostatka zajedničke religije, jezika i etniciteta, zbog raspršenosti stanovništva na velikim površinama međusobno udaljenim tisućama kilometara, vjerojatno više nego bilo koja druga nacija treba “zamišljenu zajednicu”.⁵ Što je kolektivni identitet Kanade? Smatra se da potrebu za kolektivnim identitetom prije svega ispunjava građanska ideologija koja obuhvaća skup ideja i težnji koje se očituju u institucijama i javnim politikama.⁶ Ali kako da Kanađani vide sebe onako kako se vide pripadnici drugih nacija? Po čemu je to Kanada posebna? Na kojim mitovima stvara moralni legitimitet ili samorazumljivost određenih socioekonomskih odnosa?

Tradicionalna aktivnost Ujedinjenih naroda (UN), očuvanje mira – *peacekeeping*, za Kanadu je mnogo više od vojno-diplomatske aktivnosti. *Peacekeeping* je za Kanadu kanadski unikat i čimbenik kanadskoga identiteta. Malošto može ujediti političke osjećaje svih prosječnih Kanađana kao predodžba vlastitih vojnika kako u kriznim dijelovima svijeta patroliraju između zaraćenih strana.⁷ Uz hokej na ledu, *peacekeeping* je u svijetu najprepoznatljivija kanadska aktivnost – ono u čemu su Kanađani najbolji.⁸ Kanada je jedina zemlja koja je podignula spomenik mirovnim misijama UN-a. Spomenik je uz veliku ceremoniju podignut u središtu Ottawe 1992. i prikazuje tri vojnika u misiji promatranja.⁹ Na novčanici od 10 kanadskih dolara nalaze se pripadnici mirovnih snaga UN-a. Poimanje sebe kao mirotvorca i humanista u obliku pripadnika

³ Ernest RENAN, “Što je nacija”, *Pro Tempore*, IV (4), 2007.; Daniel FRANCIS, *National Dreams. Myth, Memory and Canadian History*, Vancouver, 2003., 11.-12.; Arash ABIZADEH, “Historical Truth, National Myths and Liberal Democracy”, *The Journal of Political Philosophy*, 12 (3), 2004., 293.

⁴ Npr. analizirajući primjer srpske pobune u Hrvatskoj, Ozren Žunec pokazuje kako je selektivno tumačenje povijesnih događaja trebalo stvoriti politički i moralni legitimitet djelovanju u sadašnjosti. Također naslućuje nove mitove, kao npr. Oluja – novi srpski mit. Ozren ŽUNEC, *Goli život. Socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj*, Zagreb, 2007.

⁵ D. FRANCIS, *n. dj.*, 10.

⁶ *Isto*.

⁷ Walter DORN, “Canadian Peacekeeping: A Proud Tradition”, *Peace Magazine*, june-sept. 2006., 15.

⁸ Rafe MAIR, “Canada – Peacekeeper to Combatant”, *Strategic Culture Foundation*, 30. III. 2011.

⁹ Joseph JOCKEL, *Canada and International Peacekeeping*, Toronto, 1994., 18.

mirovnih snaga usađeno je u nacionalnu svijest mlade kanadske nacije. U popularnoj samoimaginaciji, kanadski se vojnici ne bore u ratovima, nego se bore protiv ratova.¹⁰

Kanada je sudjelovala u svim misijama UN-a tijekom Hladnoga rata, a do početka misije UN-a u Hrvatskoj 1992. propustila je tek jednu malu misiju u Angoli. U svim drugim misijama bila je najvjerniji i najaktivniji sudionik, uključujući i misiju United Nations Protection Force (UNPROFOR) na području bivše Jugoslavije (Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija) od 1992. do 1995. godine. *Peacekeeping* kao bitan čimbenik kanadskoga identiteta, vojske i politike utjecao je i na samu odluku o sudjelovanju Kanade u UNPROFOR-u, na način njezina angažmana, na daljnju politiku, držanje na terenu i određene kontroverze. U ovome radu pokušat ću povezati već relativno poznate događaje u kanadskome sudjelovanju u UNPROFOR-u, kao i one nešto manje poznate, s nacionalnom mitologijom koja prati *peacekeeping*, dok se u praksi radi o sasvim racionalnim osnovama kanadskoga angažmana.

Razvijanje i sadržaj mita

Sueska kriza 1956. trajno je odredila kanadsku vanjsku politiku za iduća desetljeća. Nakon invazije Velike Britanije, Francuske i Izraela na Egipat radi ponovnog preuzimanja Sueskoga kanala, koji je Egipat prije nacionalizirao,¹¹ stupio je na scenu kanadski ministar vanjskih poslova Lester B. Pearson. Predstavljajući se kao neutralni čimbenik, Pearson je pokrenuo inicijativu kroz Opću skupštinu UN-a i Vijeće sigurnosti (VS) o intervenciji UN-a na kriznome području. U suradnji s glavnim tajnikom UN-a, Švedaninom Dagom Hammarskjoldom, Pearson je osmislio koncept intervencije koja je poslije nazvana tradicionalni *peacekeeping*, a temeljila se na načelima stroge neutralnosti, minimalne uporabe sile i suglasnosti zaraćenih strana o razmještanju snaga UN-a.¹² Do kraja 1956. na području Sueskoga kanala razmjestile su se pod znakovljem UN-a vojne snage iz sedam država kojima je zapovijedao kanadski general E. L. Burns, a Kanada je u njima značajno participirala.¹³

¹⁰ Nicholas GAMMER, *From Peacekeeping to Peacemaking. Canada's Response to the Yugoslav Crisis*, Montreal, 2001., 46.

¹¹ Mona GHALI, "United Nations Emergency Force I", u: *The Evolution of United Nations Peacekeeping. Case Studies and Comparative Analysis*, ur. W. Durch, New York, 1993., 103.-106.; Jocelyn COULON, *Soldiers of Diplomacy. The United Nations, Peacekeeping and the New World Order*, Toronto, 1999., 20.-22.

¹² Official Document System of the United Nations (dalje: UN/ODS) / General Assembly (dalje: A) / Second Report of the Secretary General on the Feasibility of the UNEF, no. 3302, 6 Nov. 1956.

¹³ J. COULON, n. dj., 22.; Michael CARROLL, "From Peace (keeping) to War: The United Nations and Withdrawal of UNEF", *Middle East Review of International Affairs*, 9 (2), 2005., 77.

Takav je razvoj događaja izazvao u Kanadi veliki entuzijazam, posebno nakon što je Pearson iduće, 1957. godine, dobio Nobelovu nagradu za mir. Švedska akademija objasnila je nagradu Pearsonu njegovim angažmanom za mir u Sueskoj krizi. Međutim u Kanadi je Nobelova nagrada Pearsonu shvaćena kao nagrada Kanadi i Kanadanima, njihovim vrijednostima, a ne Pearsonovoj političkoj umješnosti.¹⁴ Kanadski angažman na Suez i formalno priznanje kroz Nobelovu nagradu, a potom slike kanadskih vojnika kako patroliraju između zaraćenih strana izazvali su u kanadskoj javnosti ponos.¹⁵ “Nova vrsta međunarodne aktivnosti”, kako su *peacekeeping* nazivali Pearson i Hammarskjöld,¹⁶ postala je najprepoznatljivija kanadska vanjskopolitička aktivnost.

Započinjanjem velike i riskantne misije UN-a u Kongu 1960. Kanada je pristala sudjelovati u njoj, iako nositelji kanadske vanjske politike nisu bili zadovoljni organizacijom, vođenjem i financiranjem misije.¹⁷ Međutim javnost je bila ushićena još od Sueza i slike urednih kanadskih vojnika koji čuvaju mir u regiji kakva je Bliski istok izazivale su ponos i bilo je najbolje da se Kanada pridruži misiji.¹⁸ Osnivanjem misije na Cipru 1964., gdje je UN sprečavao sukob dviju članica NATO-a, Kanada je spremno prihvatila poslati vojnike uz značajno dobrovoljno sudjelovanje u troškovima misije.¹⁹

Vlada premijera Elliota Trudeaua, koji je postao premijer 1968., nastojala je provesti određenu reviziju vanjske politike. U *Bijeloj knjizi o obrani* iz 1971. sudjelovanje u mirovnim misijama stavljeno je tek na četvrto mjesto vladinih prioriteta u vanjskoj politici.²⁰ Ipak, imidž i praksa bili su nešto drugo i Kanada je ostala posvećena *peacekeepingu*. Pritisak i domaće, a ponekad i svjetske javnosti te očekivanja birokracije UN-a da Kanada igra ulogu arbitra u međunarodnim sporovima bio je snažan te se stvorio određeni jaz između namjera i prakse kanadske vanjske politike.²¹ Većina je Kanadana još nakon Sueza 1956. vidjela Kanadu kao ekskluzivnog mirotvorca i državu predodređenu za sve takve misije u budućnosti.²² Javnost je ostala odana ideji mirovnih snaga čak i

¹⁴ J. COULON, *n. dj.*, 22.-23.; Michael CARROLL, *Pearson's Peacekeepers. Canada and the UNEF 1956-1967*, Vancouver, 2010., XXVII. Najbolji dokaz tomu jest da je iduće godine Pearson kao kandidat Liberalne stranke za premijera izgubio na izborima.

¹⁵ Bernd HORN, *The Canadian Way of War. Serving the National Interest*, Toronto, 2006., 147.-148.

¹⁶ UN/ODS/A/3943: A Summary Study of the Experience Derived from the Establishment of the United Nations Emergency Force, 9 Oct. 1958.

¹⁷ Kevin SPOONER, *Canada, the Congo Crisis and UN Peacekeeping 1960-64*, Vancouver, 2009., 31.-35.; J. JOCKEL, *n. dj.*, 11.-12.

¹⁸ Alain LEGAULT, *Canada and Peacekeeping. Three Major Debates*, Ottawa, 1999., 72.

¹⁹ B. HORN, *n. dj.*, 152.

²⁰ *Defense White Paper 1971*, doc. 2.7., u: *Canadian Foreign Policy. Selected Speeches and Documents*, ur. A. Blanchette, Kemptville, 2000., 61.-62.

²¹ Karsten JUNG, *Of Peace and Power. Promoting Canadian Interests Through Peacekeeping*, Frankfurt, 2009., 44.-45.

²² Eric WAGNER, “The Peaceable Kingdom?”, *Canadian Military Journal*, 7 (4), 2006., 47.

kad je bila zbunjena, kao npr. 1967., kada je egipatski predsjednik Gamal A. Naser zahtijevao povlačenje UN-a i posebno Kanađana, u čije dobre namjere nije imao povjerenja.²³

Peacekeeping je bio jedna od rijetkih nacionalnih politika koja je imala potporu i frankofonske i anglofonske zajednice u Kanadi. Uspješno je prevladavao regionalne i jezične razlike unutar Kanade i uvjeravao sve stanovnike, različitog podrijetla, različitih vjera i rasa, anglofone i frankofone, da su – Kanađani.²⁴ Značajke *peacekeepinga* kao što su mirotvorstvo, uporaba oružja isključivo u samoobrani, nepristranost i suradnja sa svim zaraćenim stranama omogućavale su njegovu popularnost u kanadskome društvu. *Peacekeeping* promiče toleranciju, multikulturalizam i ljudska prava i on je “ogledalo same Kanade”.²⁵ Većina Kanađana sudjelovanje u mirovnim misijama UN-a vidjelo je kao najpozitivniju stvar koju je Kanada učinila za svijet.²⁶

Peacekeeping je bio viđen kao nacionalni integracijski čimbenik. Jedan zastupnik u kanadskome parlamentu početkom 1994. opisao je svoj doživljaj *peacekeepinga*. Prema njemu, Kanada je vođa u mirovnim misijama i ima veliku odgovornost. Kada se on zapita po čemu je Kanađanin i zašto osjeća ponos, prisjeti se kanadskih sportaša na Zimskim olimpijskim igrama koji osvajaju zlatne medalje i zvukova kanadske himne. Isti osjećaj uzrokuje mu i *peacekeeping* jer zna da su Kanađani najbolje obučeni vojnici, najiskrenijih političkih namjera i najbolje vode računa o miru u svijetu. To već jest i treba biti naglašeni kanadski nacionalni ponos i treba graditi takav nacionalizam koji će natjerati čak i Québec da ne razmišlja o napuštanju kanadske federacije.²⁷

Peacekeeping je imao i svrhu razlikovanja Kanađana i Amerikanaca. Pomogao je u stvaranju predodžbe po kojoj se Kanađani doživljavaju kao umjereni i iskreni posrednici, usmjereni na pomoć u svijetu gdje su te kvalitete rijetke. Kanada je, za razliku od Sjedinjenih Američkih Država (SAD), nenasilna i nemilitaristička država te nosi određenu “moralnu superiornost”, a kanadsko je društvo naspram američkoga znatno manje agresivno.²⁸ Kao crta identiteta nametnula se “posebnost” Kanađana, a u značajnoj se mjeri oslanjala na ulogu u mirovnim misijama. *Peacekeeping* je tako učinio Kanađane drugačijima i po nečemu “boljima”, prije svega u njihovoj vlastitoj svijesti, ali učinka je bilo i izvan Kanade.

²³ Naser je Kanadu vidio prije svega kao britansku koloniju i nije vjerovao u neovisnost kanadske politike. M. CARROLL, “From Peace (keeping) to War”, 81.-83.; A. LEGAULT, *n. dj.*, 68.

²⁴ A. LEGAULT, *n. dj.*, 66.-67.

²⁵ Dona WINSLOW, “Canadian Society and Its Army”, *Canadian Military Journal*, zima 2003.-2004., 11.

²⁶ Lane ANKER, “Peacekeeping and Public Opinion”, *Canadian Military Journal*, ljeto 2005.

²⁷ Govor je 21. siječnja 1994. održao konzervativni zastupnik Bob Mills na vijest da liberalna vlada razmišlja o smanjenju broja kanadskih vojnika u Hrvatskoj i BiH. Hansard, 21. I. 1994.

²⁸ J. JOCKEL, *n. dj.*, 17.-18.

O važnosti *peacekeepinga* za identitet Kanade i kanadske vojske i njegovo shvaćanje vrlo dobro govori "pjesma" kanadskoga dočasnika nastala u Hrvatskoj ili BiH 1995. godine:

I am Canadian...

I wear combats, not fatigues and I work for a "lef-tenant", not a "loo-tenant".
 I drive an Iltis, not a Jeep or a Humvee and the weapon I carry for my protection is a C7, not an M16.
 I observe from, or take cover in, a trench and not a foxhole.
 I don't speak English or French, nor am I bilingual. I can speak many languages.
 Although I am trained to fight in a war, I don't cause them.
 When I am not deployed on a mission of peace, I travel all over my country; fighting forest fires, battling floods, rescuing lost souls or repairing damages caused by an ice storm.
 I try not to take sides and believe in treating all humanity equally.
 I don't just go on patrols; I also clear landmines to make the area safe for everyone.
 In my off-duty hours while deployed, I occupy myself by rebuilding schools or playgrounds and, I teach children in a war-torn country about peace and harmony.
 I am my country's best ambassador and I am respected the world over for what I do best.
 I carry my country's flag shamelessly and hold my head up high wherever I go.
 My name is Frank, and I am... a proud Canadian peacekeeper...²⁹

Prve dvije rečenice očito se odnose na razliku spram Amerikanaca. Dalje se naglašava hrabrost kanadskoga vojnika i njegova obrazovanost, miroljubivost, spremnost na pomoć, nepristranost, humanost, posvećenost zadatku, altruizam, obučenost, domoljublje i ponos.

Samoimaginacija Kanade kao slobodne i miroljubive države koja vodi računa o ljudskim pravima širom svijeta nametnula se kao jedna od glavnih komponenti kanadske "zamišljene zajednice". U takvoj samoimaginaciji posebno mjesto zauzima sudjelovanje u mirovnim misijama UN-a i ono je praktična potvrda kanadskoga humanitarizma i altruizma. Kako je to jednom prilikom istaknuo ministar vanjskih poslova André Oullet, nekolonijalna povijest i prvenstvo u konstruktivnom multilateralizmu daju Kanadi uvaženo mjesto među nacijama koje nastoje graditi novi i bolji svjetski poredak.³⁰ U podijeljenom hladnoratovskom svijetu, a i onome nestabilnom nakon njega, Kanada je posvećena "boljem svijetu" i stoji kao moralno neokaljana ikona.³¹ Takav diskurs, obilježen svojevršnim "moralnim purizmom", obilježavao je gotovo sve govore o kanadskoj ulozi u mirovnim misijama. Shvaćanje Kanade kao države

²⁹ Peacekeeper's Home Page / Canadian Peacekeeping Stories, <www.peacekeeper.ca/stories> (učitano 12. veljače 2012.). Autor "pjesme" je vodnik Frank Misztal.

³⁰ Hansard, 3. V. 1995.

³¹ Sandra WHITWORTH, "Militarized Masculinities and the Politics of Peacekeeping: The Canadian Case", u: *Critical Security Studies in World Politics*, ur. Ken Booth, London, 2007., 93.

predodređene za mirovne misije najbolje je oslikala novinarka koja je pratila kanadske vojnike Carol Off u tvrdnji da Kanađani posjeduju “nacionalni genetski kod za mir”.³²

Takva samoimaginacija Kanade oslanjala se i na mit o *peacekeepingu*. Mit koji se afirmirao tijekom hladnoratovskih godina sadržavao je barem tri elementa: prvi se odnosio na uvjerenje da je kanadska vojska primarno mirovna snaga i da su mirovne misije primarna zadaća kanadske vojske, a vojnici rođeni mirovnjaci.³³ Vjera u prvi element mita nije bila ograničena samo na vojnike i šire slojeve nego su u mit vjerovali i mnogi liberalni intelektualci.³⁴ Drugi element mita sastojao se u vjeri da se mirovne misije poduzimaju isključivo iz humanitarnih i altruističnih razloga te zato Kanada u njima prednjači jer osjeća moralnu dužnost činiti svijet boljim mjestom. U karakteru je cijele kanadske nacije da stavlja interes drugih ispred vlastitoga.³⁵ Treći element mita odražavao se u vjeri da je Kanada iznimno mnogo uložila u UN i mirovne misije te da je zbog svojeg iskustva, spremnosti vojnika i iskrenih namjera nezamjenjiva u njima i da UN ne bi mogao bez Kanade.³⁶

O kanadskome sudjelovanju u mirovnim misijama UN-a snimljeno je nekoliko igranih filmova, od kojih su gotovo svi na neki način prožeti mitom. Filmovi kao “Rukujući se s vragom”³⁷ i “Nedjelja u Kigaliju”³⁸ ističu hrabrost kanadskih vojnika koji nastoje promicati pozitivne vrijednosti civilizacije i odbacuju političko-diplomatske igre u pozadini. Kanađani su pozitivci i humanisti koji ne odustaju od moralnih načela dok neka daleka politika kroji događaje. U prvome planu filmova kanadska je samoimaginacija i imaginacija Drugih, a tragični događaji u Ruandi služe kao osnova za isticanje kanadskih vrлина. Na temelju iskustava u Hrvatskoj snimljena je igrana serija “Mirovnjak”³⁹, koja je za razliku od prethodna dva filma slabo primljena u javnosti i zbog loše produkcije i zbog neuvjerljivog scenarija na kojem se temelji. Posebnu ulogu u građenju kanadskoga mita ima dokumentarni film “Duhovi Medačkog džepa”

³² Carol OFF, *The Lion, the Fox and the Eagle*, Toronto, 2000., 2.

³³ John CONRAD, *Scarce Heard Amid the Guns. An Inside Look at Canadian Peacekeeping*, Toronto, 2011., 55.

³⁴ Npr. Francis Fukuyama. Prema: J. COULON, *n. dj.*, 41.

³⁵ J. CONRAD, *n. dj.*, 57.

³⁶ *Isto*, 53.

³⁷ “Shake Hands With the Devil”, Toronto, Halifax Film Company, 2007. Film je nastao na temelju knjige generala Roméa Dallairea, zapovjednika misije UN-a u Ruandi usprkos čijoj je nazočnosti počinjen strašan genocid. Snimljen je i istoimeni dokumentarni film. Radnja filma slijedi očajnička nastojanja kanadskoga generala da spriječi genocid i njegovo suočavanje s indiferentnošću velikih sila. Film je vrlo dobro primljen u Kanadi, a general Dallaire stekao je veliku popularnost. Internet Movie Database, <www.imbd.com> (učitano 29. studenoga 2012.).

³⁸ “Sunday in Kigali”, Québec, Equinoxe Film, 2006. Priča o ljubavi kanadskoga novinara i lokalne ruandske djevojke u kaosu genocida 1994. godine.

³⁹ “Peacekeeper”, Ottawa, Canadian Broadcasting Corporation, 1997.

o čemu ćemo više reći poslije. Pozornost zaslužuje i dokumentarni film "Cijena dužnosti"⁴⁰, koji se u priči o poginulom kanadskom vojniku također obilno služi mitom, a vrlo dobro pokazuje važnost *peacekeepinga* u Kanadi.⁴¹

Kritike mita

Gotovo kao i cijelo kanadsko društvo, većina kanadske akademske zajednice dijelila je oduševljenje kanadskim mirotvorstvom. Tako se uglavnom bavila tehničkim pitanjima i promišljanjem *peacekeepinga* kao aktivnosti same po sebi, ne tražeći racionalnost, interese i motive u kanadskoj vanjskoj politici.⁴² Velik broj kvalitetnih publikacija o mirovnim misijama objavio je Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre, ali je u njima uglavnom propušteno upozoriti na ključne interese zbog kojih je Ottawa pretendirala na vodeću ulogu u mirovnim misijama.⁴³ Tek nakon završetka Hladnoga rata počele su se pojavljivati kritički orijentirane studije na koje se naslanjamo u ovome radu.

Kanadskom javnošću vladala je iluzija da je Kanada miroljubiva država čija se politika očituje kroz sudjelovanje u mirovnim misijama koje su akcije neovisne o supersilama i izvan realpolitičkih projekcija. Međutim stvarnost je bila daleko od toga. Npr. Kanada je desetljećima bila redovito među prvih 10 država svijeta u izvozu oružja, pogotovo u zemlje Trećega svijeta te brojne države s nedemokratskim režimima. U godini kada je ministar Pearson primio Nobelovu nagradu za mir polovina kanadskoga federalnog proračuna odlazila je na obranu i sigurnost, od čega samo manji dio za UN i mirovne misije.⁴⁴ Pearson je njegovao stalnu humanitarnu retoriku, ali je veoma dobro poznao realpolitiku.⁴⁵ Tijekom Sueske krize okrenuo je Kanadu UN-u plašeći se

⁴⁰ "The Price of Duty", Ottawa, National Film Board of Canada, 1995.

⁴¹ Riječ je o vojniku Marku Isfeldu koji je stao na minu u selu Kakmi kod Benkovca. Nakon Isfeldove pogibije njegova je majka popularizirala pisma koja je pisao, u kojima je iznio svoje dojmove o Hrvatskoj i događajima u kojima je sudjelovao. Danas njegovo ime nosi osnovna škola u njegovu rodnom selu u Britanskoj Kolumbiji te osnovnoškolsko natjecanje u pisanju eseja. Isfeld Letters, <<http://popp.gmu.edu/peace/isfeld/html>> (učitano 11. ožujka 2012.).

⁴² Npr. J. JOCKEL, *n. dj.*

⁴³ K. JUNG, *n. dj.*, 15.-6.

⁴⁴ Dan MACFARLANE, "Keeping the Peace or Keeping a Myth?", *History Matters*, 1. III. 2012.

⁴⁵ Pearson je bio sin metodističkoga svećenika, veteran Prvoga svjetskog rata, iskusni diplomat, kanadski nacionalist i antikomunist, pun vjere u liberalizam, dominaciju Zapada, vodeću ulogu SAD-a i pesimističnih vizija o Sovjetskome Savezu. Neka njegova stajališta i politike teško su spojivi s aureolom mirotvorca. Npr. podržavao je američki rat u Vijetnamu i vojne antikomunističke diktature u Trećem svijetu. Do danas je ostao jedini Kanađanin dobitnik Nobelove nagrade. Međunarodna zračna luka u Torontu nosi njegovo ime. Pearson nije stekao slavu samo u vanjskoj politici, nego je kao premijer Kanade od 1963. do 1968. proveo uspješne i popularne reforme u zdravstvu, obrazovanju i mirovinskom sustavu. Adam CHAPNICK, "Lester Pearson

sukoba supersila i raskola u dvije za Kanadu ključne međunarodne organizacije: NATO-u i Commonwealthu. Protivljenje SAD-a britanskoj i francuskoj invaziji na Egipat moglo je izazvati raskol između ključnih članica NATO-a, a britansko ponašanje (i slabost) moglo je ohrabriti mnoge države na napuštanje Commonwealtha i okretanje Moskvi.⁴⁶ Zato je Pearson spasio britanski obraz i uglavnom zaštitio zapadne interese u Egiptu. Slikovito rečeno, omogućio je spuštanje invazijskih zastava Francuske i V. Britanije i njihovu zamjenu zastavom UN-a.⁴⁷ Ujedno je kanadska politika prikazivala samostalnost u odnosu na SAD i Veliku Britaniju.⁴⁸

Za kanadski politički establišment izolacionizam je u nuklearno doba bio zastarjela opcija, a Sovjetski Savez prijatnija čija ideologija ugrožava vrijednosti "slobodnoga svijeta". Najbolje rješenje za sigurnost od te prijatnije Kanada je vidjela u NATO-u.⁴⁹ NATO je tijekom cijelog razdoblja Hladnoga rata ostao najvažnija institucija za kanadsku obranu, a multilateralno djelovanje kroz UN među kanadskom je elitom shvaćeno realistično, u kontekstu članstva u zapadnome bloku. Tako su i kanadski mirovnjaci tijekom Hladnoga rata bili daleko od nepristranih zastupnika globalne harmonije. Prije bi se moglo reći da su bili "ratnici Hladnoga rata".⁵⁰ Vanjska i obrambena politika kroz mirovne snage vidjela je nacionalni interes sprečavanja prodora komunizma, održavanje utjecaja Zapada u važnim regijama kao što je Bliski istok, stjecanje naklonosti među azijskim i afričkim državama i, najvažnije, održavanje jedinstva multinacionalnih organizacija vitalnih za Kanadu, prije svega NATO-a.⁵¹

Takva politika dobro se vidjela na Cipru formiranjem misije UN-a 1964. godine. Preuzimanjem sudjelovanja i financiranja misije na Cipru Kanada je vidjela jeftin način stabiliziranja južnoga krila NATO-a i novo spašavanje obraza postkolonijalne Velike Britanije.⁵² Kanadski su vojnici 1993. napustili Cipar iako se situacija u 30 godina prisutnosti UN-a nije poboljšala, ali više nije postojala opasnost za jedinstvo NATO-a. Misija na Cipru bila je jedna od "hladnoratovskih NATO-ovih zadaća" koju je Kanada obavljala. Tako se pojavio paradoks da je *peacekeeping* kanadskoj politici dao imidž neovisnosti o SAD-u dok je istodobno Kanada marljivo obavljala svoje zadatke unutar

and the Concept of Peace: Enlightened Realism with Human Touch", *Peace & Change*, 35 (1), 2010., 104.-111.

⁴⁶ M. CARROLL, *Pearson's Peacekeepers*, 17.

⁴⁷ Laura NEACK, "UN Peacekeeping: In the Interest of Community or Self?", *Journal of Peace Research*, 32 (2), 1995., 189.

⁴⁸ J. COULON, *n. dj.*, 20.

⁴⁹ Statement to the Press by PM Trudeau, doc. 2.5., u: *Canadian Foreign Policy*, 59.

⁵⁰ E. WAGNER, *n. dj.*, 47.

⁵¹ K. SPOONER, *n. dj.*, 8.-16.

⁵² Adam COOMBS, "A Popular Peace: Canada's Decision to Deploy Peacekeepers to Cyprus", Conf. Paper, The Conference of Defence Associations Institute, 2010.; B. HORN, *n. dj.*, 153.

NATO-a, ne dajući svojim saveznicima povod ni za kakve sumnje u kanadsku lojalnost i stvarne namjere.⁵³

Kako većina mitova ima svrhu legitimacije određenih političkih i socio-konomskih odnosa, nameće se pitanje: tko su bili promicatelji mita? Bili su to kanadska politika i posebno vojska. Stalnom humanitarnom diskursu kanadskih političara dobro je odgovarao sadržaj mirovnih misija. Mirovne misije bilo je lakše "progurati" u javnost i osigurati potporu. Vojska je objeručke prihvatila stvaranje mita. Omogućio je potporu javnosti izdancima za vojsku, visoke zarade časnika i učinio vojničko zanimanje popularnijim, barem u segmentu mirovnih misija. Mit je osnažio interes mladih ljudi za vojnu službu u društvu velikih mogućnosti kao što je kanadsko. U samoj vojsci mit o *peacekeepingu* osnažio je svojevrсни *esprit de corps* kanadske vojske i dao joj identitet postavivši mirotvornu retoriku u izobrazbu vojnika.⁵⁴

Završetkom Hladnoga rata i u vojsci su se pojavili kritičari mita. Smatrali su da je reputacija kanadskoga vojnika kao mirovnjaka uništila ratničku etiku u kanadskoj vojsci.⁵⁵ Neki krugovi u vojsci smatrali su da je nepotrebno graditi mit o mirovnim snagama jer je Kanada država bogate ratne povijesti. Navodili su velike bitke koje su Kanađani vodili unutar Britanskoga ekspedicijskog korpusa u Prvome svjetskom ratu, protiv njemačkih podmornica na Atlantiku u Drugome svjetskom ratu 1940. dok je SAD još bio neutralan, žrtve kod Dieppea 1942. i napredovanje u Italiji 1943. godine.⁵⁶ Pripadnici pukovnije "Princeza Patricija" s ponosom su isticali da su njihovi tenkovi prvi ušli u oslobođeni Amsterdam 1945. i junaštva u bitki kod Kapyonga u Korejskome ratu.⁵⁷

Heike Härting i Smaro Kambourel i u svojoj studiji o kanadskoj naraciji i samoimaginaciji u mirovnim misijama pristupaju vrlo kritično. Uzimajući za primjere nekoliko kanadskih novinskih tekstova, pokazuju da, slijedeći kanadsku samoimaginaciju, *peacekeeping* i humanitarni naponi pripadaju strani "apsolutnog dobra" u pojednostavljenoj borbi dobra i zla. Takva samoimaginacija Kanađanima daje smisao i identitet, daje osjećaj da Kanađani pripadaju civiliziranim stvorenjima koja žele graditi slobodu i demokraciju, da su Kanađani ljudi koji uzimaju u obzir i druge interese i koji brane svijet od onih neciviliziranih. Kanadska aktivnost usmjerena je prema onima koji čekaju asistenciju prema modernosti. Za Härting i Kambourel takva samoimaginacija zapanjujuće je slična britanskoj samoimaginaciji iz doba kolonijalizma.⁵⁸

⁵³ L. NEACK, *n. dj.*, 193.

⁵⁴ D. WINSLOW, *n. dj.*, 16.-18.

⁵⁵ Frederick FLEITZ, *Peacekeeping Fiascoes on the 1990s: Causes, Solutions and US Interests*, Westport, 2002., 7.

⁵⁶ J. CONRAD, *n. dj.*, 54.-55.

⁵⁷ PPCLI/Regimental History, <www.pplci.com> (učitano 22. srpnja 2012.).

⁵⁸ Heike HÄRTING, Smaro KAMBOURELI, "Discourses of Security, Peacekeeping, Narratives, and the Cultural Imagination in Canada", *University of Toronto Quarterly*, 78 (2), 2009., 660.; Sherene RAZACK, *Dark Threats and White Knights*, Toronto, 2004., 32.-35.

Mit o *peacekeepingu* ima sasvim racionalnu svrhu – kanadska “problematična istina” da je *peacekeeping* strateško upravljanje znanjima Drugih i da, iako je povezan s nasiljem, ostaje sredstvo očuvanja mira, stvara privid kanadskoga činjenja za Druge. Tako su Kanadani interese Drugih pretpostavili svojim interesima (misao o zapostavljanju vlastitih interesa na račun globalnih česta je u govoru kanadskih političara sa svih strana političkoga spektra). Bez obzira na “promiskuitetnu” prošlost i sadašnjost *peacekeepinga*, kanadski mit o *peacekeepingu* kao altruističkom djelovanju nije ugrožen baš zato što je postao dio samoimaginacije.⁵⁹ Samoimaginacija Kanade kao mirotvorca može se prepoznati kao jedan od najčvršćih temelja kanadske “zamišljene zajednice”.⁶⁰

Kanadska politika prema ratu u Hrvatskoj

Završetkom Hladnoga rata reforma UN-a postala je središnji projekt kanadske vanjske politike.⁶¹ Uz snažnu humanitarnu retoriku, kanadska se vanjska politika zalagala za šire koncepte intervencija UN-a, kritizirajući načela zaštite suvereniteta i neintervencije u unutarnje stvari država.⁶² Razlog za to, prema kanadskim nositeljima vanjske politike, bili su potpuno novi izazovi nakon Hladnoga rata, kao što su unutarnji konflikti, etnokulturni i plemenski ratovi u kojima se genocidi događaju unutar granica jedne države. Kanada u skladu sa svojom mirotvornom i humanitarnom reputacijom u svijetu mora prilagođavati *peacekeeping* i djelovati preventivno.⁶³ Uz UN, ključne međunarodne institucije nakon Hladnoga rata trebali su biti NATO i Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS), a Zapad je trebao, prema Kanadanima, podupirati reforme u bivšim komunističkim državama.⁶⁴ Takva je politika značila daljnje aktivno sudjelovanje u mirovnim misijama i nadgradnju mita o *peacekeepingu*.⁶⁵ Od 1988. do 1994. UN je uspostavio 14 mirovnih misija, a Kanada je sudjelovala u njih 13. U hladnoratovsko vrijeme broj kanadskih vojnika raspoređenih po svijetu nije prelazio 2000, a krajem 1992. prešao je 4000.⁶⁶

⁵⁹ Heike HÄRTING, Smaro KAMBOURELI, *n. dj.* 662.-663.

⁶⁰ S. WHITWORTH, “Militarized Masculinities”, 89., 93.

⁶¹ J. JOCKEL, *n. dj.*, 7.

⁶² UN/ODS/A/47/ Provisional Verbatim Record (dalje: PV), 23 Oct. 1992; A/ Special Political Committee (dalje: SPC) / Forty-seven Session (47), Summary Record (dalje: SR) of the 16th Meeting, 19 Nov. 1992, 27 Nov. 1992.

⁶³ Hansard, 29. III. 1995.

⁶⁴ N. GAMMER, *n. dj.*, 68.

⁶⁵ Npr. ministrica McDougall kritizirala je lokalne strane na Cipru da su koristile prisutnost UN-a za zamrzavanje *status quo*, ne propitujući ulogu Kanade u tome i ne kritizirajući neučinkovitost tradicionalnog *peacekeepinga*. Kanadska uloga u 30 godina na Cipru nije bila upitna. Istodobno je McDougall tražila izgovor za povlačenje kanadskih vojnika s Cipra, gdje više nije vidjela interes svoje države. UN/ODS/A/SPC/47/SR.15, 12 November 1992.

⁶⁶ J. JOCKEL, *n. dj.*, 2.

Kriza koja je vodila u rat na području bivše Jugoslavije za Kanadu je prolazila u sjeni Zaljevskog rata. Izbijanjem ratnih sukoba kanadska je javnost bila šokirana. Premijer Brian Mulroney imao je na umu da je velik broj Kanađana "jugoslavenskoga podrijetla". Javno je izražavao razumijevanje za njihove "emocionalne drame" i pozivao ih, u ime načela koja su naučili u Kanadi, da pozovu svoje vođe neka prekinu rat i sjednu za stol.⁶⁷ Kanadsko Ministarstvo vanjskih poslova strogo je osuđivalo provalu nasilja u Sloveniji i Hrvatskoj i pozivalo na mirno rješenje krize, ali vlada premijera Mulroneya nije podupirala hrvatske i slovenske težnje za neovisnošću.⁶⁸ Iako je Kanada kao liberalna država snažno zagovarala individualna prava, demokraciju te pravo naroda na samoodređenje, prednost se davala geopolitičkoj stabilnosti Istočne Europe i zaštiti načela federalizma, koja se posebno odražavala u slučaju Québeca, koji je pokazivao secesionističke težnje. Kanadski establišment nerado je slušao usporedbe Québeca i zapadnih jugoslavenskih republika.⁶⁹

Međunarodna intervencija u ranoj fazi sukoba u Jugoslaviji za Kanadu je bila vrlo poželjan scenarij. Kanada je bila jedina država, uz Austriju, koja se nedvojbeno zalagala za ranu intervenciju multilateralnih institucija UN-a i/ili OESS-a. Npr. u srpnju 1991. ministrica vanjskih poslova Barbara McDougall jasno je isticala da bi u slučaju Jugoslavije UN trebao odbaciti svoj princip neintervencije da bi se zaustavio sukob i spriječilo njegovo širenje.⁷⁰ Kanadska politika javno je pokazivala frustraciju zbog nemogućnosti utjecaja na posredovanje kroz Europsku zajednicu (EZ), kritizirajući njezine akcije i pitajući koliko se dugo neuspješni pokušaji mogu nastavljati dok ubijanje ne prestaje. McDougall je naglašavala da je kanadska vlada frustrirana letargičnim odgovorom međunarodne zajednice na situaciju u kojoj je očito potrebna rana intervencija UN-a.⁷¹

⁶⁷ N. GAMMER, *n. dj.*, 84.

⁶⁸ Hrvatska i srpska zajednica u Kanadi uključile su se u snažno lobiranje za interveniranje u korist svojih matičnih država. Aktivnosti hrvatske zajednice bile su nešto bolje organizirane, ali nema dokaza da je takvo lobiranje imalo bilo kakva učinka na kanadsku vanjsku politiku. Kanada je pozivima na akciju UN-a i sudjelovanjem u UNPROFOR-u sebi pravila mjesta u međunarodnome odgovoru na rat u Hrvatskoj. Dokumenti i literatura korišteni u ovome radu ostavljaju dojam o Kanadi kao uređenoj i dobro organiziranoj državi čiji demokratski izabrani vođe razvijaju promišljenu i dosljednu vanjsku politiku koja prije svega vodi računa o interesima Kanade. Zato je bilo malo vjerojatno da lobi hrvatskih ili srpskih useljenika bitno utječe na politiku Kanade prema ratu u Hrvatskoj. Neka popularna tumačenja upućivala su na srpsko (četničko) podrijetlo supruge premijera Mulroneya, ali držim da to nije imalo bitan utjecaj na kanadsku politiku. Osim toga, Mulroney je jasno isticao da krivnja za rat leži u Beogradu (*isto*, 77.-92.).

⁶⁹ *Isto*, 49.

⁷⁰ *Canadian Annual Review of Politics and Public Affairs 1991*, ur. David Brown, Toronto, 1998., 107.

⁷¹ UN/ODS/Security Council (dalje:S)/23076/ Letter Dated 25 Sept. 1991 From the Permanent Representative of Canada to the UN.

Kanada je zagovarala premještanje posredovanja s EZ-a na UN, što joj je i uspjelo krajem rujna 1991., kada je bila jedan od inicijatora uvrštavanja "jugoslavenske krize" na repertoar Vijeća sigurnosti.⁷² Iako nije bila članica VS-a, smatrala je da će imati veći utjecaj na posredovanje, a premijer Mulroney je već 19. rujna u pismu glavnom tajniku UN-a nudio kanadske postrojbe za intervenciju UN-a u Jugoslaviji jer se, prema njegovu mišljenju, koncept suvereniteta države mora napustiti u ime viših načela, uključujući i potrebu da se sačuvaju ljudski životi od uništenja.⁷³ U nastojanju da odredi novi način rada UN-a kanadsku vladu frustrirala je proceduralna formalnost koja je prethodila razmještanju i uspostavi UNPROFOR-a.⁷⁴ Tako je za Kanadu poziv UN-a od strane Beograda bio olakšanje.⁷⁵ On je značio put prema mirovnoj misiji u kojoj će Kanada, kao i uvijek dotada, značajno sudjelovati i ostati angažirana u europskim poslovima. Osnivanje mirovne misije UN-a značilo je završetak rasprave o angažmanu EZ-a i u Ottawi su bili zadovoljni takvim scenarijem. Mulroney je i nakon poziva iz studenoga 1991. nastavio požurivati UN, otvarajući time Kanadi put za sudjelovanje i umirujući kritike kod kuće.⁷⁶

Kanadska je vojska podržavala nastojanja vlade da što značajnije sudjeluje u UNPROFOR-u. Vojni je vrh shvaćao da vanjska politika koja počiva na sudjelovanju u mirovnim misijama, čak i u proširenom obliku, znači veću ulogu vojske u novom razdoblju, priliku za ostanak kanadske vojske u Europi i zadržavanje postotka novca iz proračuna.⁷⁷ Istoga dana, 22. veljače 1992., kada je kanadsko Ministarstvo obrane objavilo da će se broj kanadskih vojnika u NATO-ovim bazama u Njemačkoj do 1994. upola smanjiti, ministar obrane Marcel Masse objavio je i da će Kanada u misiji UNPROFOR sudjelovati s pješačkom bojnom "Van Doos", koja se tada nalazila u bazi Lahr i tek se vratila iz Kuvajta, te jednom logističkom satnijom.⁷⁸

Kanada je priznala Hrvatsku kao neovisnu državu 16. siječnja 1992. iako Mulronejeva vlada prethodno nije podržavala njemačko inzistiranje na priznanju. Kanada ipak nije željela zaostati za EZ-om niti biti nedosljedna, jer je priznala neovisnost baltičkih država i Ukrajine.⁷⁹ Ipak, do daljnega je odgodila uspostavu diplomatskih odnosa s Hrvatskom te je otvorila Specijalnu misiju

⁷² UN/ODS/S/23053/ Letter Dated 19 Sept. 1991 From the Permanent Representative of Canada to the UN.

⁷³ *Isto.*

⁷⁴ *Isto.*

⁷⁵ O pozivu v. Borisav JOVIĆ, *Poslednji dani SFRJ*, Kragujevac, 1996., 407.; Ivica MIŠKULIN, "An Avoidable Failure: Peacekeeping in Croatia", *Review of Croatian History*, 7 (1), 2012., 43.-44.

⁷⁶ N. GAMMER, *n. dj.*, 70.-81.

⁷⁷ *Isto.*, 86.

⁷⁸ Dawn HEWITT, *From Ottawa to Sarajevo. Canadian Peacekeepers in the Balkans*, Kingston, 1998., 29.

⁷⁹ *Canadian Annual Review of Politics and Public Affairs 1992*, ur. David Brown, Toronto, 1998., 102.-104.

u Zagrebu, preko koje se Kanada trebala uvjeriti da Hrvatska poštuje ljudska prava, što je "posebno važno za Kanadu".⁸⁰ Ključno je bilo sudjelovati u UNPROFOR-u i Kanada je željela što veću reputaciju neutralnosti, smatrajući da priznanje Hrvatske prejednicira političko rješenje, što Vanceov plan nije predviđao.⁸¹ Kreatori kanadske vanjske politike vjerovali su da će suzdržanost i neuspostavljanje diplomatskih veza s Hrvatskom omogućiti bolji položaj Kanade kao posrednika i predodrediti je za ključne uloge koje nadolaze.⁸²

Prikazali smo osnovne smjernice kanadske politike prema ratu na području bivše Jugoslavije, za koje se ne može reći da su bile vođene samoimaginacijom i mitom, nego su, kako ćemo vidjeti, samoimaginacija i mit služili kao argument za obranu kanadskoga angažmana pred javnosti. Kanadska odluka o sudjelovanju u misiji UNPROFOR imala je svoje motive prije svega na razini međunarodne zajednice. Rat na području bivše Jugoslavije samo kao rat, uključujući zaraćene strane i ishod rata, nije posebno zanimao kanadski establishment. Kanadska politika željela je sudjelovanjem u UNPROFOR-u ostati uključena u europske poslove, nametnuti Kanadu kao ključnu zemlju koja spaja UN i NATO, uzdignuti mirovne misije na višu razinu važnosti u međunarodnim odnosima i kapitalizirati višedesetljetno kanadsko iskustvo u toj aktivnosti. Iako je Kanada podržavala očuvanje Jugoslavije, činila je to iz želje za političkom stabilnošću Istočne Europe, a ne zbog bliskosti Beogradu. Osim toga, Kanada je vrlo brzo prihvatila novu realnost priznajući sve države sljednice Jugoslavije, zagovarajući sankcije protiv Srbije i ističući Srbiju kao agresora.

Sudjelovanje praćeno mitom

Operacija Sklad (*Harmony*), kako je kanadsko sudjelovanje u UNPROFOR-u nazvano u Glavnome stožeru kanadske vojske, počela je u ožujku 1992., kada je pukovnik Michael Jones imenovan zapovjednikom Kanadske pješake bojne (CANBAT), prvim kanadskim kontingentom koji je činila Prva bojna 22. pješake pukovnije ("Van Doos"⁸³), a pridružila joj se i jedna bojna iz 4. inženjerske pukovnije, nazvana CANLOGBAT (Canadian Logistic Battalion). CANBAT je raspoređen u Sektor Zapad, na područje Zapadne Slavonije sa

⁸⁰ N. GAMMER, *n. dj.*, 125.-126. Istodobno je Kanada imala diplomatske odnose s većim brojem država u kojima su na vlasti bili jednopartijski režimi ili vlasti vojne hunte, kao npr. u Nigeriji.

⁸¹ Mario NOBILO, *Hrvatski feniks. Diplomatski procesi iza zatvorenih vrata*, Zagreb, 2000., 247.-249.; I. MIŠKULIN, *n. dj.*, 46.-48.

⁸² N. GAMMER, *n. dj.*, 134.-138. Diplomatski odnosi uspostavljeni su 15. travnja 1993., kada je stanje već bilo nepovratno izmijenjeno. Hrvatska sigurno nije više vodila računa o ljudskim pravima u travnju 1993. nego u siječnju 1992. godine.

⁸³ *Van Doss* je popularan naziv za 22. kraljevsku pukovnicu iz Québeca. Većina njezinih pripadnika frankofoni su Kanadani, a *Van Doos* dolazi od iskrivljenog francuskog izraza za 22 (*vingt-deux*); <www.vandoos.com> (učitano 13. srpnja 2011.).

sjedištem u Daruvaru, a CANLOGBAT je trebao obavljati logistički i inženjerski posao za sva četiri UNPA sektora u Hrvatskoj sa sjedištem u Banjoj Luci. Kanadani su u zapovjedništvu UNPROFOR-a bili zastupljeni ponajprije preko generala Lewisa MacKenzieja, načelnika Stožera UNPROFOR-a u Sarajevu,⁸⁴ i generala Roberta Gaudreauxa, zamjenika zapovjednika UNPROFOR-a. Sve kanadske postrojbe u UNPROFOR-u, koje su 8. i 9. travnja 1992. stigle u Daruvar, formalno pod zapovjedništvom UN-a, zadržale su pravo konzultacija s Glavnim stožerom u Ottawi.⁸⁵

Proširenjem rata na Bosnu i Hercegovinu, koje se dogodilo tijekom pristizanja kanadskih vojnika u Sektor Zapad, Kanada je inzistirala na širenju misije u tu državu, nudeći svoje vojnike UN-u.⁸⁶ UNPROFOR je proširen na zaštitu sarajevske zračne luke odlukom Vijeća sigurnosti od 8. lipnja 1992.,⁸⁷ a Kanada je objeručke prihvatila da taj zadatak preuzme dio CANBAT-a iz Sektora Zapad.⁸⁸ General MacKenzie postao je zapovjednik UN-ova Sektora Sarajevo i Kanadu doveo u središte međunarodne pozornosti. Jasna spremnost Ottawe da ponudi postrojbe za preuzimanje zadatka zaštite sarajevske zračne luke bila je odraz kanadske prointerventne politike koja je veliku ulogu namijenila UN-u (i samoj Kanadi).

Slabe ovlasti mirovnih snaga i njihova neučinkovitost na terenu frustrirala je kanadsku vladu. Premijer Mulroney upozoravao je već ujesen 1992. da sposobnost koju UNPROFOR trenutačno ima nije dovoljna za izvršenje danih mu zadataka.⁸⁹ Očito se Mulroney brinuo da će neučinkovitost mirovnih snaga uništiti kredibilitet UN-a kao organizacije u koju Kanada polaže nade. Nastup ministrice McDougall na zasjedanju Opće skupštine UN-a ujesen 1992. bio je obilježen razočaranjem UNPROFOR-om.⁹⁰ Problemi oko financiranja UNPROFOR-a doveli su do toga da Kanada plaća visoke troškove misije, a McDougall se ponašala kao da je Kanadu netko prisilio na sudjelovanje u UNPROFOR-u. Dio država nije pristao plaćati troškove UNPROFOR-a jer ili nije imao interesa za to ili je misiju smatrao nepotrebnom, baš kao što je Kanada sudjelovala dobrovoljno jer je vidjela interes u sudjelovanju. Uz humanitarnu retoriku, McDougall je konkretno željela da sve članice plaćaju ono što je njezina zemlja vidjela kao svoj interes.

⁸⁴ UN se odlučio za generala MacKenzieja zahvaljujući njegovu velikom iskustvu u mirovnim misijama UN-a, kakvu druga dva ključna generala u UNPROFOR-u, Indijac Nambiar i Francuz Morillon, nisu imali. Lewis MACKENZIE, *Peacekeeper. The Road to Sarajevo*, Toronto – Vancouver, 1993., 95.

⁸⁵ D. HEWITT, *n. dj.*, 31.-32.

⁸⁶ UN/ODS/S/23053/ Letter Dated 28 May 1992 From the Permanent Representative of Canada to the UN.

⁸⁷ UN/ODS/S/Resolution 758, 8 June 1992.

⁸⁸ L. MACKENZIE, *n. dj.*, 299.-300.

⁸⁹ N. GAMMER, *n. dj.*, 98.

⁹⁰ UN/ODS/A/47/PV. 10, 2 October 1992.

Mit je u međuvremenu činio svoje. Odabir kanadskih vojnika za akciju osiguranja sarajevske zračne luke Kanađani su tumačili time što su njihovi vojnici najbolji na svijetu.⁹¹ Akcija osiguranja zračne luke i put od Daruvara do Sarajeva preko Banje Luke i Jajca prikazivani su kao hrabar pothvat Kanađana u kojem su se isticala njihove vojničke i ljudske vrline.⁹² Zapovjednik CANBAT-a pukovnik Michael Jones nazvan je “herojem Sarajeva”⁹³, a general MacKenzie stekao je veliku popularnost u Kanadi. U stvarnosti, pukovnik Jones nije učinio ništa spektakularno osim polaganog preuzimanja zračne luke koju su mu prepustili pripadnici vojske bosanskih Srba. General MacKenzie strogo je primjenjivao nepristranost kao pravilo mirovne misije UN-a,⁹⁴ što je izazvalo gnjev stanovnika Sarajeva, jer je u praksi značilo izjednačavanje do zuba naoružanih agresora i slabo naoružanih branitelja okruženoga grada. I dok je MacKenzie među građanima Sarajeva, grada koji je trebao štiti, postao *persona non grata*, u Kanadi je dobio brojna odlikovanja i postao nacionalni junak.⁹⁵

Neuspjesi UNPROFOR-a i slabe mogućnosti na terenu nisu pokolebale Kanađane. Kada je mandat UNPROFOR-a proširen u kolovozu 1992. na zaštitu humanitarnih konvoja u Bosni i Hercegovini, Kanada je spremno objavila da će u tu zemlju poslati dodatni kontingent (CANBAT 2) od 1200 vojnika.⁹⁶ CANBAT 2 stigao je u studenome 1992. u Daruvar, ali ih bosanski Srbi četiri mjeseca nisu puštali na područje Banje Luke. Takve događaje, koji su pokazivali nemoć UN-a, kanadska je politika prešućivala. Jedna satnija iz CANBAT 2 razmještena je u Makedoniju početkom 1993., nakon što je UNPROFOR proširen i na tu državu.

U listopadu 1992. “Van Doos” je zamijenjen 3. bojnom iz lake pješačke pukovnije “Princeza Patricija” (PPCLI) koju je također vodila politika isticanja kanadskih “vojničkih i ljudskih” vrlina u prvi plan.⁹⁷ Kanadska politika jačanja uloge UN-a i nametanja Kanade u prvi plan i europske poslove poticala je takvo držanje.

Pripadnici CANBAT-a izradili su plan akcije *Backstop* prema kojemu su se snage CANBAT-a, ako dođe do napada Hrvatske vojske (HV) na Sektor Zapad, trebale ukopati na zapadnoj i istočnoj strani autoceste, pružati otpor HV-u dok

⁹¹ *Chances for Peace. Canadian Soldiers in Balkans, 1992-1995*, ur. Sean Maloney i John Lambias, St. Catharines, 2002., 34.

⁹² Npr. *Chances for Peace*, 32.-33.; D. HEWITT, *n. dj.*, 37.

⁹³ J. CONRAD, *n. dj.*, 17.

⁹⁴ L. MACKENZIE, *n. dj.*, bilješke po datumima od str. 120. dalje. Generalove bilješke sadrže niz politički problematičnih stavova, više nego samoimaginacijski diskurs.

⁹⁵ J. JOCKEL, *n. dj.*, 18. Sve vodeće političke stranke u Kanadi nastojale su privući generala MacKenzieja u svoje redove nakon umirovljenja. Velikom broju knjiga, uključujući i one znanstvene korištene u ovome radu, napisao je predgovor.

⁹⁶ *Chances for Peace*, 11.

⁹⁷ Vladimir FILIPOVIĆ, “Kanadska brigada Princeza Patricija u Zapadnoj Slavoniji 1992-1993”, *Polemos*, 11 (2), 2008., 60.-65.

Srbi ne uzmu oružje koje je uskladišteno prema mirovnome planu i dok se ne povuku jordanska i nepalska bojna koje su bile razmještene u Sektoru Zapad.⁹⁸ Pritom je ostalo nejasno kojim bi se putom povukle te dvije bojne, a za njima i sam CANBAT – možda kroz Hrvatsku, protiv čije je vojske upravo ratovao, što je primjećivao kasniji dozapovjednik Sektora i vidio plan neostvarivim u praksi.⁹⁹ Cilj plana bio je pokazati odlučnost Kanađana i staviti ih u prvi plan u UNPROFOR-u. Istodobno francuska bojna u Sektoru Jug nije ni pokušala bilo što slično tijekom hrvatske operacije “Maslenica” u siječnju 1993. godine. Također nema nikakvih pokazatelja da su jordanski i nepalski kontingent željeli da im Kanađani štite povlačenje kako je predviđala operacija *Backstop* i da zbog svoje ambiciozne politike dovedu sve u opasnost, ulazeći *de facto* u rat protiv Hrvatske. Većina časnika mirovnih snaga smatrala je da UNPROFOR treba ostati pasivan i paziti na vlastitu sigurnost napadnu li Hrvati zaštićenu zonu.¹⁰⁰

Motivacija kanadskih vojnika za takve zadatke dobrim je dijelom bila određena vlastitom samoimaginacijom. U pričama kanadskih vojnika dominiraju stavovi koji Kanađane određuju kao one koji u pravilu ispravno prosuđuju “dobro i loše”. Iako drže do reputacije neutralnosti karakteristične za misije UN-a, najčešće pokušavaju razlučiti *good* i *bad guys* (“dobre i loše dečke”) na terenu. U nama poznatim slučajevima, *bad guys* uglavnom su Hrvati koji imaju namjere etničkoga čišćenja Srba još od 1941. kao saveznici nacista i takvu politiku nastoje provesti i sada.¹⁰¹ U takvoj situaciji Kanađani su moralni uzori koje vodi nesebičnost, humanitarizam i želja za pravедnošću. “Nacionalizam s moralnim obrazloženjima” iz kritičkih studija o kanadskoj samoimaginaciji sasvim se jasno vidio u kanadskim sjećanjima i izvještajima iz Hrvatske. Npr. pukovnik Nordick tvrdi da mu je razumjeti bešćutnost i zadrtnost lokalnih vođa bilo posebno teško jer je – Kanađanin¹⁰², što očito znači da Kanađani ne poznaju takve osobine, pukovnik Hague tvrdi da su lokalni akteri “iracionalni i lažljivi”, što je nezamislivo za Kanađane¹⁰³, a za bojnika Storgana Hrvati su, a ne Srbi, *bad guys*, što je on zaključio na temelju svojih iskrenih odnosa s lokalnim stranama.¹⁰⁴

Kanada je nastavila nuditi svoje vojnike za najteže zadatke UNPROFOR-a. Kada se general Morillon u ožujku 1993. nastojao probiti do opkoljene bošnjačke enklave Srebrenice, Ottawa mu je spremno na raspolaganje stavila svoje vojnike.¹⁰⁵ Ponovno je kanadski mit o najspremnijim vojnicima i najaltruističnijoj dr-

⁹⁸ Glen NORDICK, *Battalion Command. UNPROFOR, Croatia, Personal Experience Monograph*, US Army, 1999., 17.-18.; *Chances for Peace*, 135.-137.

⁹⁹ K. C. HAGUE, *UNPROFOR: A Perspective From the Field*, US Army, 1995., 23.-25.

¹⁰⁰ D. HEWITT, *n. dj.*, 52.

¹⁰¹ Npr. G. NORDICK, *n. dj.*, 19.-20.; K. C. HAGUE, *n. dj.*, 17.; *Chances for Peace*, 100.-103.; *Eyewitnesses to Peace. Letters From Canadian Peacekeepers*, Ottawa, 1998., 21.-24.

¹⁰² G. NORDICK, *n. dj.*, 6.

¹⁰³ K. C. HAGUE, *n. dj.*, 11.

¹⁰⁴ *Chances for Peace*, 99.-103.

¹⁰⁵ D. HEWITT, *n. dj.*, 34.-35.

žavi dobio svoju bazu. Kanadski političari preuveličavali su kanadsko preuzimanje Srebrenice i isticali to kao dokaz kanadske posvećenosti miru i sposobnosti kanadskih vojnika.¹⁰⁶ "Časni i hrabri" (*noble and brave*) Kanađani dobivali su pohvale i od drugih država u Vijeću sigurnosti.¹⁰⁷ U stvarnosti, kanadski vojnici doživljavali su zajedno s generalom Morillonom niz poniženja u brdima istočne Bosne pod srpskim nadzorom tijekom puta u Srebrenicu, a sam grad preuzeli su na način koji je više sličio diktiranim uvjetima predaje vojsci bosanskih Srba nego bilo kakvoj zaštiti u međuvremenu proglašene zaštićene zone UN-a.¹⁰⁸

Mit o *peacekeepingu* služio je kao kanadska obrana sudjelovanja od onih glasova koji su ga dovodili u pitanje. Pogotovo je to bio slučaj nakon poraza konzervativne stranke premijera Mulroneya na izborima krajem 1993. godine. Novi premijer iz Liberalne stranke, Jean Chrétien, pokazivao je manje interesa za Balkan¹⁰⁹, a iz nove oporbe mogli su se čuti glasovi da je Kanada uključena u napore međunarodne zajednice u Jugoslaviji s velikim brojem vojnika i velikim finansijskim sredstvima, a da se to ne odražava na njezin status među posrednicima u međunarodnoj zajednici. Tako je moguće da je Njemačka uključena u Kontaktnu skupinu, a nema ni jednog vojnika na terenu. Kanada je dobila veliku ulogu u *peacekeepingu*, a njezina uloga u mirovnome procesu ostaje mizerna.¹¹⁰ Chrétien je na takve upite odvrćao da kanadski vojnici nisu na terenu da bi Kanada stjecala političke bodove u međunarodnoj zajednici, nego zato što su najbolji.¹¹¹

Branitelji kanadskoga angažmana u UNPROFOR-u obilno su se služili pozivanjem na samoimaginaciju, mit i humanitarnu ulogu Kanade. Ministar obrane David Collonette podsjećao je da svi Kanađani osjećaju ponos jer njihova zemlja pokušava pomoći u teškoj situaciji u središtu Europe.¹¹² Prilikom rasprava o mogućem povlačenju kanadski su državnici smatrali da misija UN-a nije održiva bez njih, odnosno da je kanadska humanitarna, mirotvorna i altruistična uloga takva da nije moguće nastaviti misiju pod istim uvjetima ako se Kanada povuče.¹¹³ Prevladavao je klasičan humanitarni diskurs uz naglašavanje moralne obveze ostanka. Npr. Jean Augustine, premijerova parlamentarna tajnica, isticala je kako je za ljude koji žive u ratom zahvaćenim područjima nastavak kanadske prisutnosti nužan jer štiti živote nedužnih žrtava rata i baš zato Kanada ima moralnu odgovornost ostati.¹¹⁴ Kao što su pisale

¹⁰⁶ Npr. premijer Chrétien pred parlamentom. Hansard, 11. III. 1994., 18. III. 1994.

¹⁰⁷ Npr. Venezuele. UN/ODS/S/PV. 3208, 6 May 1993.

¹⁰⁸ Laura SILBER, Allan LITTLE, *Smrt Jugoslavije*, Opatija, 1996., 270.-271.

¹⁰⁹ N. GAMMER, *n. dj.*, 111.

¹¹⁰ Hansard, 3. V. 1995.

¹¹¹ *Isto.*

¹¹² Hansard, 28. III. 1995.

¹¹³ Rasprave pred parlamentom. Hansard, 29. III. 1995. i 3. V. 1995.

¹¹⁴ Hansard, 29. III. 1995.

Härting i Kamboureli, privid kanadskoga činjenja za Druge u srži je nacionalne samoimaginacije.

Ugrožavanje mita: somalska afera

U ožujku 1993. pripadnici kanadskoga kontingenta misije UN-a u Somaliji mučili su i nakon toga ubili dječaka Shidanea Aronea.¹¹⁵ Uz to, mučenje je snimljeno, a na snimkama se vidi velika okrutnost i niz sadističkih i rasističkih komentara kanadskih vojnika, pripadnika Zračno-desantne pukovnije. Snimke su u javnost dospjele u studenome 1994. i izazvale velik šok.¹¹⁶ Posebno je šokantno, a za kanadsku samoimaginaciju bolno, bilo to što je, prema navodu jednog svjedoka, Arone prije nego što je klonuo uzvikivao “Kanada, Kanada”.¹¹⁷

Vojska se branila argumentom da je većina vojnika časno i profesionalno obavljala svoju dužnost, a umorstvo Aronea pojava je “nekoliko trulih jabuka” (*a few bad apples*).¹¹⁸ Unutar Ministarstva obrane osnovana je posebna neovisna komisija koja je trebala istražiti ne samo zločin nego i cjelokupnu kanadsku aktivnost na rogu Afrike. Komisija je nakon istrage zaključila da je tijekom misije u Somaliji kanadski kontingent patio od ozbiljnih organizacijskih teškoća, da je disciplina bila slaba, a pripreme nedostatne. Dok je vojska ponavljala priču o “nekoliko trulih jabuka”, izvještaj nazvan *Dishonoured Legacy* ocijenio je kanadske vojnike kao slabo pripremljene, loše vođene, rasističkih stavova i dvojbenih moralnih shvaćanja.¹¹⁹ Početkom 1995. raspuštena je Zračno-desantna pukovnija, a ministar obrane Collonette kao glavni razlog naveo je narušavanje ugleda Kanade u svijetu.¹²⁰

¹¹⁵ C. F., “Torture by Army Peacekeepers Shocks Canada”, *The New York Times* (New York), 27. XI. 1994.

¹¹⁶ Martha ARMSTRONG, *A Tale of Two Videos. Media Event, Moral Panic and Canadian Airborne Regiment*, Montreal, 1997., 26.-32.

¹¹⁷ S. WHITWORTH, “Militarized Masculinities”, 89.

¹¹⁸ Sandra WHITWORTH, “The Somalia Inquiry”, *The Globe and Mail* (Toronto), 14. II. 1996., 27.-28.

¹¹⁹ Commission of Inquiry into the Deployment of Canadian Forces to Somalia, *Dishonoured Legacy: The Lessons of the Somalia Affair*, Ottawa, 1997., str. xxix., preuzeto s: <www.dnd.ca/somalia/somaliae.htm>, učitano 12. IV. 2012.

¹²⁰ M. ARMSTRONG, *n. dj.*, 32.-33. Raspuštanje vojne jedinice vrlo je rijedak slučaj u zapadnim demokracijama ako nije riječ o financijskim i organizacijskim razlozima. Jedinu je primjer raspuštanje pukovnije francuske Legije stranaca u Alžiru 1962., ali zbog sudjelovanja u akcijama protiv vlade. To pokazuje koliko je u Kanadi bio velik bijes zbog “narušavanja ugleda”. Konkretno se nije dogodilo ništa jer su vojnici Zračno-desantne pukovnije raspoređeni po drugim jedinicama. Sudionici mučenja osuđeni su pred vojnim sudom na zatvorske kazne. Nagađalo se da premijeru Chrétienu odgovara razvoj događaja jer izbija vojsci argumente protiv smanjivanja njihova udjela u proračunu. *Isto*, 6., 34.-36.

Nakon snimaka i izvještaja *Dishonoured Legacy* mit je bio ugrožen. Pojedinačni zločin još bi se mogao razumjeti, čak i loša organizacija, ali optužbe da su kanadski mirovnjaci – koji su “genetski” predodređeni za čuvanje mira i pomaganje čovječanstvu – sadisti i rasisti bio je udarac koji su vojska i dio javnosti koji je vjerovao u mit o *peacekeepingu* vrlo teško primili i od kojega se do danas nisu oporavili. Kanadski moralni purizam koji je obavijao sudjelovanje u mirovnim misijama činio se smiješan. Gdje su nestali Pearsonovi mirovnjaci? Što je ogledalo same Kanade? Sve je bilo u suprotnosti s kanadskom samoimaginacijom. Kako je spasiti?

Održavanje mita: “Sablasti Medačkog džepa”

U srpnju 1993. kanadski kontingent u Daruvaru koji je tada činila 2. bojna PPCLI-ja na čelu s potpukovnikom Jimom Calvinom dobila je zapovijed da se preseli u Sektor Jug, gdje je trebala zamijeniti francusku bojnu koja je izgubila povjerenje lokalnoga stanovništva. Zapovjednik UNPROFOR-a francuski general Jean Cot želio je ojačati kredibilitet UNPROFOR-a na tom području, a za to mu je bio potreban spremniji i odlučniji kontingent mirovnih snaga čija će država podupirati njegovo uključivanje.¹²¹ Isto tako, Kanađani su u Sektoru Zapad bili nezadovoljni jordanskim generalom Shabsoughom, koji je u ožujku 1993. preuzeo zapovjedništvo nad Sektorom, jer je bio nesklon riziku i nije podržavao njihove želje za isticanjem.¹²²

Kanađani nisu dugo bili u Sektoru Jug kada je 9. rujna počela hrvatska operacija u Medačkom džepu radi odbacivanja srpskih položaja od Gospića. HV je kroz nekoliko dana ovladao područjem, a Vijeće sigurnosti je 14. rujna pozvalo na primirje¹²³, koje je sklopljeno idućeg dana i sadržavalo je prekid vatre, povlačenje na početne položaje, a nadzor nad Medačkim džepom trebao je preuzeti UNPROFOR,¹²⁴ odnosno dvije kanadske i jedna francuska satnija. Kanadski je Glavni stožer preko generala Gaudreauxa, po već iskušanom receptu iz Sarajeva i Srebrenice, odobrio sudjelovanje kanadskih vojnika u provedbi sporazuma.¹²⁵ HV je očito oklijevao ili odugovlačio s povlačenjem prema sporazumu. Prema izvještaju glavnoga tajnika UN-a, povlačenje hrvatskih postrojbi nastupilo je, ali sa zakašnjenjem, do 17. rujna, kada su pripadnici UNPROFOR-a počeli ulaziti u Divoselo.¹²⁶

¹²¹ *Chances for Peace*, VIII. (Jean COT, “Foreword”).

¹²² K. C. HAGUE, *n. dj.*, 7.; *Chances for Peace*, 137.

¹²³ UN/ODS/S/26436, Statement by the President of SC, 15 September 1993.

¹²⁴ Miroslav MEĐIMOREC, “Medački džep – nepostojeća bitka”, 2. dio, *National Security and the Future*, 5 (1-4), 11.-30.

¹²⁵ D. HEWITT, *n. dj.*, 61.

¹²⁶ UN/ODS/S/32347, Report of the SG to the President of SC, 20 September 1993.

Glavni koordinator akcije bio je kanadski general John MacInns, a zapovjednik akcije na terenu bio je potpukovnik Calvin, koji se potužio generalu Cotu da su njegovi vojnici bili pod snajperskom vatrom dulje od jednog sata, ali da je preuzimanje uspješno završeno.¹²⁷ Mediji su počeli nagađati o sukobu HV-a i UNPROFOR-a prilikom preuzimanja područja, a neki su objavili da je bilo izmjene vatre, ali je veći sukob izbjegnuto. Jugoslavenska agencija Tanjug posebno je naglašavala da je došlo do većeg sukoba, a zapadne su agencije tomu pristupale s rezervom. Vijest su prenijeli mediji u Beogradu i Banjoj Luci, ali ni jedan međunarodni medij nije prenio takvu vijest.¹²⁸ Ponukan glasinama, UNPROFOR je 24. rujna službeno objavio da nije bilo nikakvih sukoba u Medačkom džepu u kojima su sudjelovale snage UNPROFOR-a.¹²⁹ Potpukovnik Calvin optuživao je Hrvatsku vojsku za ratne zločine i etničko čišćenje, kao i general Cot, ali nisu spominjali nikakve veće borbe.¹³⁰

Nakon povratka u Kanadu, epizoda iz Medačkog džepa neko se vrijeme nije spominjala. Tek desetljeće poslije u kanadsku je javnost dospjela priča o bitci koju su u Medačkom džepu vodili pripadnici UNPROFOR-a i Hrvatske vojske. U prosincu 2002. na svečanosti u Winnipegu potpukovnik Calvin i stotinjak sudionika "bitke" odlikovani su "za posebnu hrabrost i profesionalno izvršenje zadataka tijekom akcije Medački džep u bivšoj Jugoslaviji 1993".¹³¹ Odlikovanje za hrabrost i profesionalnost za sudjelovanje u UNPROFOR-u nije bilo ništa novo, dobili su ga gotovo svi kontingenti od svojih država, ali je problematično što u priznanju stoji da su "pripadnici 2PPCLI zadržali i odbili napade HV-a i dali joj lekciju da prestane s praksom etničkog čišćenja".¹³² Kanadski mediji počeli su govoriti o "najvećoj kanadskoj bitci nakon Korejskoga rata".¹³³

Ubrzo se pojavio određeni broj knjiga, članaka i studija o kanadskoj "bitci". Ukratko, po njihovu tumačenju, pripadnici UNPROFOR-a u Medaku su nastupali prema zoni razdvajanja sa srpske strane. Dio njih ostao je nasuprot srpskim položajima, a drugi dio krenuo je prema hrvatskima. UNPROFOR je želio što prije preuzeti Medački džep jer su Hrvati provodili etničko čišćenje. Calvin je prijetnjama uspio otjerati hrvatske tenkove i prokrčio put svojim vojnicima. Uznemireni zbog onoga što se događalo u Medačkom džepu, vojnici su htjeli napasti Hrvate, ali tada je došlo do razmjene paljbe koja je trajala 15 sati, tijekom kojih su ranjena 3 kanadska i 7 francuskih vojnika. Na to su vojnici

¹²⁷ "Priopćenje UNPROFOR-a", *Vjesnik* (Zagreb), 20. IX. 1993., 6.

¹²⁸ Republika Hrvatska (dalje: RH) / Ministarstvo vanjskih poslova (dalje: MVP) / Služba za praćenje inozemnih glasila (dalje: SPIG) / Izvješće, 17./18./19./29./21. rujna 1993.

¹²⁹ "Priopćenje UNPROFOR-a", *Vjesnik*, 24. IX. 1993., 6.

¹³⁰ Cot je u optužbama bio nešto umjereniji. RH/MVP/SPIG/Izvješće, 7./8. listopada 1993. i 18./19. listopada 1993.

¹³¹ "Medak Battle Soldiers Awarded Medal", CBS News, 2. XII. 2002.

¹³² M. MEĐIMOREC, *n. dj.*, 104.

¹³³ "Medak Pocket Battle a Myth?", *Ottawa Citizen* (Ottawa), 20. IX. 2007.

2PPCLI krenuli u napad, pri čemu su ubili 27 pripadnika HV-a, što je Hrvate natjeralo na povlačenje. Kada su stigli u Divoselo, već je bilo kasno i naišli su samo na mrtva tijela i spaljene kuće.¹³⁴

U Hrvatskoj je Miroslav Međimorec 2003. objavio studiju koja je upozorila na neodrživost kanadskih tvrdnji. Po izvorima kojima raspolažemo također je očito da je "bitka" u Medačkom džepu plod mašte kanadskih časnika i vojnika. U zapisnicima sjednica kanadskoga parlamenta koji su analizirani za potrebe ovoga rada ni jedan zastupnik nije načeo pitanje "bitke" 1993. ili 1994. godine. Američka Središnja obavještajna agencija (CIA) u svojoj opsežnoj publikaciji *Balkan Battlegrounds* u tekstu o Medačkom džepu ne spominje nikakvu bitku u kojoj sudjeluje UNPROFOR. Ugledni SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) u svojoj publikaciji *Use of Force in UN Peace Operations*, u kojoj se na 500 stranica analizira uporaba sile od strane mirovnih snaga u svim misijama UN-a, nigdje ne spominje "bitku", iako sadrži i primjere iz UNPROFOR-a.¹³⁵ Konačno, iako je i francuska satnija bila na istome mjestu gdje i Kanađani, nisam pronašao ni jedan francuski izvor koji bi govorio o bitci koju su vodili francuski vojnici. Dakle, kanadsku bitku nisu detektirali ni CIA, ni ugledni međunarodni institut, pa ni sami Francuzi, iako su bili na licu mjesta! Ne vidimo razlog zbog kojega bi te institucije prešućivale bitku ako je već hrvatske (i kanadske) vlasti skrivaju i niječu.

Kanadska konstrukcija o "bitci" ima u praksi vrlo teško zamislive temelje.¹³⁶ Prije svega, teško je zamislivo da tri satnije mirovnih snaga mogu ubiti 27 pripadnika brojnije i bolje naoružane vojske. Osim toga, nejasno je zašto bi HV ulazio u sukob s UNPROFOR-om kada bi to Hrvatskoj, ako ništa drugo, donijelo političku štetu, a vojno nikakve koristi.

Postavlja se pitanje zašto je "puškaranje", kojeg je vjerojatno bilo, proglašeno bitkom, i to najvećom koju su kanadski vojnici vodili nakon Korejskoga rata? Zašto su kanadsko Ministarstvo obrane i Glavni stožer odlikovali vojnike za nepostojeću bitku? Odgovor leži u kanadskome mitu o *peacekeepingu*. Kanađani su hrabri i nesebični i ne plaše se nikoga. Drugi narodi, posebno nerazvijeni, Slaveni, nemaju te odlike i oni naivno jurišaju na Kanađane ne znajući za njihovu odlučnost. Kanadski vojnici, koji imaju urođen gen za mir i humanost, ne mogu mirno gledati kako se pale kuće i ubijaju ljudi te su spremni ugroziti svoje živote za vrijednosti koje su "ogledalo same Kanade". Koliko god

¹³⁴ Tumačenja iz: *Chances for Peace*, 116.-129.; D. HEWITT, *n. dj.*, 69.-75.; Lee WINDSOR, *Medak Pocket*, Ottawa, 2003.; Lee WINDSOR, "Professionalism Under Fire", *The Army Doctrine and Training Bulletin*, 4 (3), 2011.; Sean MALONEY, "Canadians at Medak Pocket: Fighting for Peace", <www.seanmaloney.com> (učitano 11. lipnja 2012.). Knjigu *Tested Mettle* Scotta Taylora i Briana Nolana, kojom se Međimorec obilno služio, nažalost nisam imao na raspolaganju.

¹³⁵ Trevor FINDLAY, *The Use of Force in UN Peace Operations*, Stockholm, SIPRI, co. Oxford University Press, 2002.

¹³⁶ Na njih je upozorio M. MEĐIMOREC, *n. dj.*, 104.-137.

se činili trivijalnima, takvim zaključcima obiluju knjige, članci i studije koji opisuju nepostojeću bitku.¹³⁷

Kanadsko Ministarstvo obrane, a pogotovo vojska, nisu bili zadovoljni izvještajem *Dishonoured Legacy*. Mit o *peacekeepingu* znatno je narušen. Zato su se pojavila različita nastojanja kojima je cilj bio ublažavanje posljedica somalske afere. Službeni vojni povjesničar Lee Windsor svoju studiju o Medačkom džepu, koju je financirala kanadska vojska, kao i svoje kasnije tekstove, započinje pričom iz Somalije i kritikama izvještaja *Dishonoured Legacy*.¹³⁸ Windsor nastoji dovesti u vezu događaje iz ožujka 1993. u Somaliji i rujna 1993. u Hrvatskoj. Želi pokazati da su kanadski vojnici, iako su na jednom mjestu mučili somalskoga dječaka, gotovo istodobno pokazali zavidnu hrabrost, profesionalizam i odlučnost da brane načela humanosti na kojima počiva UN i, prije svega, sama Kanada. Windsorova priča, kao i ostale u Kanadi, ima cilj izmišljenom epizodom o odvažnosti Kanadana zasjeniti i "isprati" gorke događaje u Somaliji. U biltenu Ministarstva obrane Windsor ističe da je operacija u Somaliji bila tek jedna u nizu misija koje su iznijeli kanadski vojnici, a prije nego što se prihvate ocjene iz *Dishonoured Legacyja* o profesionalnosti i vodstvu vojnih snaga, bilo bi korisno analizirati ostale vojne aktivnosti u isto vrijeme, kao primjerice kanadsko iskustvo u bivšoj Jugoslaviji, koje je znatno reprezentativnije u vojnome iskustvu nego neobičan slučaj iz Somalije jer su misije u Sarajevu, Srebrenici i Medačkom džepu u velikoj suprotnosti s događajem iz Somalije. Windsor zaključuje da detaljnija istraga o kanadskome djelovanju u Medačkom džepu pokazuje da su se nacionalne vojne snage iskazale u punom sjaju tijekom te kobne 1993. godine...¹³⁹

Zanimljivo je da su glavni kreatori izmišljene bitke, uz službenoga povjesničara Leeja Windsora, profesor nacionalne sigurnosti Sean Maloney i novinarka Carol Off, ujedno i najpoznatiji promicatelji kanadskoga mita o *peacekeepingu*. Maloney, koji je preuveličavao i kanadske pothvate na Cipru¹⁴⁰ kao i cjelokupno kanadsko sudjelovanje u mirovnim misijama, početkom 1995. posjetio je kanadske vojnike u Sektoru Jug. Iako je Hrvatsku ponovno posjetio 2001. te imao priliku dobro upoznati područje, Maloney je u opisima sve prilagodio kanadskom čitatelju, za potrebe mita. Tako je Medak grad (*town*), a ne maleno selo (*village*), iako bi svakomu bilo jasno da Medak nema ni jedno svojstvo grada. U Medačkom džepu živjelo je "nekoliko tisuća Srba",¹⁴¹ što je također teško zamislivo. Možemo zaključiti da Maloneya istine, kao ni Hrvati ni Srbi, ionako nisu zanimala, nego je nastojao puškaranje iz Medačkog džepa

¹³⁷ Što se tiče motiva potpukovnika Calvina i ostalih sudionika "izmišljene bitke", možemo se složiti s Međimorcem da se radilo o poboljšanju materijalnih prava veterana. M. MEĐIMOREC, *n. dj.*, 120.

¹³⁸ L. WINDSOR, "Professionalism Under Fire", 20.

¹³⁹ *Isto*.

¹⁴⁰ <www.seanmaloney.com>.

¹⁴¹ *Chances for Peace*, 292.-296.

pretvoriti u slavnu epizodu koja treba biti u službi kanadske samoimaginacije i obrane mita.

Slično je i s novinarkom Carol Off i njezinom knjigom *Sablasti Medačkoga džepa*, koja je prevedena u Hrvatskoj.¹⁴² Knjiga je tabloidnim stilom pisanja prilagođena slabije obrazovanim čitateljima i posebno štovateljima kanadskoga mita. Sadrži i izvjestan broj grešaka kad se govori o zemljopisnim pojmovima, što daje na znanje da autorica slabo drži do činjenica. Za Off, kanadske vojnike – iako ih javnost vidi kao skupinu pijanaca i bitangi – odlikuje neobična hrabrost i čovječnost te gotovo nevjerojatan altruizam. Nasuprot njima, lokalne strane, posebno Hrvati, iracionalni su i agresivni.¹⁴³ Političke ocjene Carol Off vrlo su dvojbene te bliske tezama o genocidnosti Hrvata i istovjetnosti Hrvatske 1941. i 1991. godine. Osim toga, Off pokazuje slabo razumijevanje političkih procesa, posebno kada kao ključan motiv kanadskoga angažmana u UNPROFOR-u vidi srpsko podrijetlo Mulroneyeve supruge.¹⁴⁴ Kanadska država tako je prikazana kao diletantska, ako supruga premijera određuje prioritete, ali su njezini vojnici humani i neprikosnoveni čuvari mira. Njezin stil pisanja Härting i Kambourel i uzeli su kao najbolji primjer kanadskoga narativa koji njeguje nacionalnu samoimaginaciju i kulturno-moralnu superiornost Kanađana.¹⁴⁵ Vrlo je zanimljivo da iako Off u svojim knjigama manje promiče “nacionalizam s moralnim obrazloženjima”, a znatno više neke oblike rasnih teorija, osim znanstvene kritike na Sveučilištu u Torontu nismo pronašli kritike takva diskursa u kanadskoj javnosti.

Zaključak

I personally am proud of our troops' accomplishments in the former Yugoslavia. I am proud of their humanity and proud of their professionalism.

Fred Mifflin, ministar za ratne veterane, 1995.¹⁴⁶

Iako je kanadski angažman na području bivše Jugoslavije kroz misiju Ujedinjenih naroda bio promišljena realpolitička odluka kanadske vlade, i one premijera Mulroneya i one premijera Chrétiena od 1994., te dio šire strategije kanadske vanjske politike, nacionalna samoimaginacija željela je angažman uklopiti kao niz humanitarnih akcija radi mirnog rješenja krize u kojima Kanađani igraju nezamjenjivu ulogu. Govori kanadskih političara pred tijelima

¹⁴² Carol OFE, *Sablasti Medačkoga džepa*, Zagreb, 2006.

¹⁴³ *Isto*, 76.

¹⁴⁴ *Isto*.

¹⁴⁵ H. HÄRTING, S. KAMBOURELI, *n. dj.*, 663.

¹⁴⁶ Hansard, 29. III. 1995.

UN-a i kanadskim parlamentom, članci novinara, memoari sudionika misije i ostali izvori korišteni u ovome radu sadržavaju snažan humanitarni diskurs koji prevladava u svakom objašnjenju motiva sudjelovanja u misiji UNPROFOR. Dalo bi se zaključiti da Kanada nesebično izlaže svoje vojnike riziku i snosi troškove misije isključivo iz osjećaja moralne obveze pomaganja iracionalnih zaraćenih strana i odgovornosti prema međunarodnoj zajednici.

U kanadskoj samoimaginaciji, kako pišu Härting i Kambourel, humanitarni naponi Kanade pripadaju strani civiliziranih, naspram onih koji to nisu.¹⁴⁷ Oni Drugi koji još nisu dovoljno civilizirani da bi bili kao Kanađani čekaju tranziciju prema civilizaciji koju im Kanađani velikodušno pokušavaju pružiti. U bivšoj Jugoslaviji Kanađani su, kao i inače, zapostavljali vlastite interese da bi činili dobro za Druge, usprkos “agresivnosti i divljaštvu” zaraćenih strana i drugim akterima međunarodne zajednice, koji su slijedili vlastite interese. Takvo shvaćanje vlastite uloge nipošto nije odgovaralo stvarnosti događanja, a na rijetka upozorenja da Kanada čini razmjerno veoma malo na humanitarnome planu u odnosu na npr. Njemačku ili skandinavske države¹⁴⁸ javnost se oglašivala, a kreatori vanjske politike uvijek se vraćali istome – sudjelovanju s velikim kontingentom u UNPROFOR-u.

Kulminacija u samoimaginaciji bilo je građenje mita o bitci u Medačkom džepu, čemu smo posvetili posebnu pozornost. Samoimaginacija i mit bili su ugroženi somalskim iskustvom, narušen je ugled vojske te je bila potrebna nova legenda, nova slavna epizoda, novi Pearson koji će izazvati poštovanje i očuvati mit, ako već ne u međunarodnoj zajednici i kanadskoj javnosti, onda barem za sam *esprit de corps*. To je bio glavni motiv preuveličavanja događaja iz Medačkog džepa, u kojemu su Hrvati i Srbi bili potrebni tek kao “likovi priče”, a stvarnost događaja Kanađanima je slabo poznata i prije svega nebitna. Za Hrvatsku politički važan događaj, obilježen i emocionalnim nabojem, kao što je oslobađanje dijela okupiranog teritorija, ratni zločini u Medačkom džepu, razaranja i žrtve, za kanadske promicatelje mita tek je statična kategorija u njihovoj slavnoj vojničko-mirotvornoj povijesti.

Ozbiljne analize upozorile su na neodrživost priče o bitci HV-a i CANBAT-a u Medačkom džepu 1993., ali to je gotovo nebitno za nositelje mita. Kako smo istaknuli, mit ne teži istini, mit idealizira i odabire jedan događaj čija se povijesna točnost više ne propituje,¹⁴⁹ tj. nije važna. Tako ni Hrvati ni Srbi nisu važni kao narodi i države koje imaju sadržajne politike, oni su tek sudionici mita, oni su Drugi, kojima su Kanađani potrebni da bi ih štitili ili spriječili u njihovim rđavim naumima, pri čemu Kanađani zanemaruju vlastite interese i nesebično se izlažu za dobro Drugih.

¹⁴⁷ H. HÄRTING, S. KAMBOURELI, *n. dj.* 660.

¹⁴⁸ Hansard, 29. III. 1995.

¹⁴⁹ A. ABIZADEH, *n. dj.*, 293.

SUMMARY

CANADIAN SELF-IMAGE, PEACEKEEPING MYTH AND PARTICIPATION IN UNPROFOR 1992-1995

In self- image, Canada is a peaceful country that rejects realpolitic projections and kept exclusively humanitarian principles. Such self- imagination of Canada partly rests on the peacekeeping myth by which Canadians are honest and well- meaning peacemakers in a world in which are these characteristics are rare. Significantly and actively participation of Canadian troops in the UN peacekeeping mission in Croatia 1992-1995 has largely been characterized by self- imagination, including the controversies that have arisen in the decade after the end of the mission. Based on a critical approach to the Canadian national self- imagination and peacekeeping myth this paper discusses Canadian participation in UNPROFOR

Key words: Canada, UNPROFOR, Medak pocket, National self-image, Operation Harmony